

Wyrok z dnia 8 lutego 2000 r.

II UKN 374/99

Konwencja Generalna pomiędzy Polską a Francją o zabezpieczeniu społecznym, Układ dodatkowy dotyczący systemu zabezpieczenia społecznego stosowanego do pracowników górnictwa i przedsiębiorstw zrównanych z górnictwem, Układ dodatkowy dotyczący sposobu przekazywania funduszków i Protokół ogólny, podpisane w Paryżu dnia 9 czerwca 1948 r. (Dz.U. z 1949 r. Nr 24, poz. 158 ze zm.) nie dają podstaw do objęcia obywatela Francji ubezpieczeniem społecznym z mocy art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25).

Przewodniczący SSN Roman Kuczyński, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Jadwiga Skibińska-Adamowicz.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 8 lutego 2000 r. sprawy z wniosku Richarda L. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w C. o objęcie ubezpieczeniem społecznym rolników, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 grudnia 1998 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 16 grudnia 1997 r. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w C. stwierdziła, że wnioskodawca Richard L. nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników z uwagi na to, że nie posiada obywatelstwa polskiego.

Odwołanie wnioskodawcy od tego wyroku zostało oddalone wyrokiem Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie z dnia 30 marca 1998 r. [...]. Sąd ustalił, że wnioskodawca jest obywatelem Francji, posiada kartę stałego pobytu w Polsce i jest wraz z żoną właścicielem gospodarstwa rolnego.

Na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25) ubezpieczeniu podlegają wyłącznie obywatele polscy, zatem wnioskodawca nie mając obywatelstwa polskiego, nie może być objęty ubezpieczeniem.

Po rozpoznaniu apelacji wnioskodawcy od tego wyroku Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 22 grudnia 1998 r. [...] oddalił apelację. Sąd Apelacyjny podzielił ocenę prawną sądu pierwszej instancji uznając za nieuzasadniony zarzut sprzeczności tej oceny z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78 poz. 483) w art. 37 ust. 1 stanowi, że kto znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej korzysta z wolności i praw zapewnionych w Konstytucji, jednak w art. 37 ust. 2 znajduje się zapis, że wyjątki od tej zasady odnoszące się do cudzoziemców określa ustawa. Uregulowanie to jest zbieżne z art. 25 ustawy z dnia 25 czerwca 1997 r. o cudzoziemcach (Dz.U. Nr 114, poz. 739 ze zm.), który to przepis stanowi, że cudzoziemiec podczas pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ma takie same prawa i obowiązki jak obywatel polski, o ile przepisy niniejszej ustawy lub innych ustaw nie stanowią inaczej. Powołana w uzasadnieniu wyroku Sądu pierwszej instancji ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników nie obejmuje cudzoziemców. Regulacja ta nie jest sprzeczna z umowami międzynarodowymi. Ratyfikowane przez Polskę konwencje genewskie dotyczą wyłącznie pracowników najemnych. Konwencja generalna zawarta między Polską a Francją w Paryżu dnia 9 czerwca 1948 r. ratyfikowana 18 listopada 1948 r. (Dz.U. z 1949 r. Nr 24, poz. 158 ze zm.) dotyczy także tylko pracowników najemnych, co wynika z jej przepisu art. 1 § 1. Przepis art. 2 § 1 pkt 2 obejmuje ustawodawstwo ogólne dotyczące ubezpieczenia na wypadek choroby, wypadków w zatrudnieniu, a także ustawodawstwo ogólne dotyczące ubezpieczenia robotników i pracowników umysłowych na wypadek inwalidztwa, starości lub przedwczesnej śmierci, ubezpieczenia rodzinnego, ubezpieczenia górników i innych zawodów. Konwencja znajduje zastosowanie do pracowników najemnych w rolnictwie, nie ma jednak zastosowania do samych rolników.

Ratyfikowany przez Polskę Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych Społecznych i Kulturalnych otwarty do podpisu w Nowym Jorku z dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169) w art. 9 stanowi, że państwa-strony Paktu uznają prawo każdego do zabezpieczenia społecznego, włączając w to ubezpieczenie społeczne. Jednakże, zdaniem Sądu Apelacyjnego, przepis ten nie może być uznany za

stanowiący prawo podmiotowe wnioskodawcy do objęcia go ubezpieczeniem społecznym rolników. Pakt stanowi bowiem zespół praw, do zapewnienia których strony Paktu zobowiązują się dążyć w miarę swoich możliwości. Wynika to z treści przepisu art. 2, stanowiącego, że strony Paktu zobowiązują się podjąć odpowiednie kroki indywidualnie i w ramach współpracy międzynarodowej w celu osiągnięcia pełnej realizacji praw uznanych w niniejszym Pakcie wszelkimi odpowiednimi sposobami, włączając w to w szczególności podjęcie kroków ustawodawczych. Ratyfikowanie Paktu zobowiązuje Polskę do podjęcia działań ustawodawczych zmierzających między innymi do zapewnienia wszystkim obywatelom ubezpieczenia społecznego, jednak sam Pakt nie może być podstawą do objęcia wnioskodawcy ubezpieczeniem społecznym rolników. Pakt jest przykładem umowy międzynarodowej, która nie może być bezpośrednio stosowana, bowiem stosowanie jej jest uzależnione od wydania ustawy. Ustawy umożliwiającej objęcie cudzoziemców ubezpieczeniem społecznym rolników do chwili obecnej brak.

Wyrok ten zaskarżył kasacją wnioskodawca i wskazując jako podstawę kasacji naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie przepisów art. 37 i 91 Konstytucji Rzeczypospolitej, art. 25 ustawy z dnia 25 czerwca 1997 r. o cudzoziemcach (Dz.U. Nr 114, poz. 739) i art. 2, 9 i 26 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169) wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez objęcie wnioskodawcy ubezpieczeniem społecznym rolników. W uzasadnieniu kasacji wnioskodawca podniósł zarzut, że powołane akty prawne gwarantują wszystkim równość wobec prawa bez żadnej dyskryminacji do jednakowej ochrony prawnej. W przypadku wnioskodawcy istnieje dyskryminacja ze względu na obywatelstwo, gdyż wnioskodawca nabył gospodarstwo rolne, którego prowadzenie stwarza obowiązek ubezpieczenia, o czym został pouczony w akcie notarialnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Żądanie wnioskodawcy dotyczy objęcia go ubezpieczeniem społecznym rolników. Zgłoszenie wniosku w tej sprawie w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wskazuje na to, że wnioskodawca żąda objęcia go ubezpieczeniem na zasadach określonych w ustawie z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25). Podstawą odmowy uwzględ-

nienia tego żądania był przepis art. 1 ust. 1 tej ustawy, stanowiący, że ubezpieczenie na podstawie ustawy obejmuje rolników mających obywatelstwo polskie. W kasacji nie zarzuca się naruszenia przepisów omawianej ustawy. Zarzuty naruszenia prawa materialnego dotyczą innych aktów prawnych, co może sugerować, że zdaniem wnoszącego kasację prawidłowe zastosowanie wymienionych w kasacji przepisów prowadzioby do uwzględnienia żądania wnioskodawcy. Jednym z tych przepisów jest art. 91 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, który stanowi w ust. 1, że ratyfikowana umowa międzynarodowa stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie uzależnione jest od wydania ustawy. W ust. 2 jest zapis, że umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową. Kolejny ust. 3 stanowi, że jeżeli wynika to z ratyfikowanej przez Rzeczypospolitą Polską umowy konstytuującej organizację międzynarodową, prawo przez nią stanowione jest stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami. Przepis Konstytucji ustalający pierwszeństwo umów międzynarodowych przed ustawami został powołany w kasacji w celu wykazania, że niekorzystny dla wnioskodawcy i jego zdaniem dyskryminujący go przepis art. 1 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, nie powinien być stosowany jako niezgodny z umową międzynarodową. W takim przypadku powinna być wskazana regulująca odmiennie tę samą kwestię umowa międzynarodowa, która miałaby pierwszeństwo przed ustawą. Jako tego rodzaju umowę międzynarodową wnioskodawca wskazał Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z dnia 19 grudnia 1966 r. Nie jest to jednak umowa, której postanowienia mogą być stosowane bezpośrednio. Pakt określa zespół norm w zakresie praw i wolności jednostki, które państwa – sygnatariusze Paktu zobowiązują się stosować w wewnętrznym ustawodawstwie i przy stosowaniu prawa wewnętrznego. Jednym z takich praw jest określone w art. 9 prawo do zabezpieczenia społecznego. Jednakże nie ma tu żadnych wskazań do jednolitych uregulowań w tym zakresie w państwach zawierających Pakt. Zgodnie z art. 2 ust. 2 państwa – strony Paktu zobowiązują się podjąć zgodnie z własnym trybem konstytucyjnym odpowiednie kroki w celu realizacji praw wskazanych w Pakcie. Oznacza to, że regulacji prawnych dokonuje się w ramach przyjętego w danym państwie systemu. Postanowienia Paktu nie zobowiązują państw sygnatariuszy do objęcia własnym systemem prawnym obywateli innych państw. Te kwestie mogą być regulowane na zasadach wzajemności dwustronnymi

umowami międzynarodowymi. Tylko taka umowa zawierająca szczegółowe uregulowania w zakresie ubezpieczenia społecznego miałaby pierwszeństwo przed ustawą.

Mając to na uwadze Sąd Apelacyjny dokonał szczegółowej analizy Konwencji Generalnej zawartej między Polską a Francją 9 czerwca 1948 r. w Paryżu ratyfikowanej 18 listopada 1948 r. Konwencja ta nie daje podstaw do objęcia obywatela Francji ubezpieczeniem społecznym na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, bowiem nie zawiera postanowień w zakresie zabezpieczenia lub ubezpieczenia społecznego osób prowadzących na własny rachunek działalność rolniczą. Przepis ustawy zawierający warunek posiadania obywatelstwa polskiego nie jest więc sprzeczny z powołanymi umowami międzynarodowymi. Nie jest on także sprzeczny ze wskazanymi w kasacji przepisami Konstytucji i ustawy o cudzoziemcach. Przepis art. 37 ust. 1 Konstytucji formułuje zasadę równego korzystania z wolności i praw zapewnionych w Konstytucji, przy czym zasada ta dotyczy każdego, kto znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, a nie tylko obywateli polskich. Jednocześnie przepis art. 37 ust. 2 przewiduje wyjątki od tej zasady odnoszące się do cudzoziemców, które pozostawia do uregulowania ustawą. Wynika z tego, że cudzoziemcy mają takie same prawa jak obywatele polscy, jeżeli ustawa nie zawiera odmiennego uregulowania. Odmienne uregulowanie wyłączające cudzoziemców z obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników i praw wynikających z tego ubezpieczenia znajduje umocowanie w Konstytucji. Sformułowanie zawarte w art. 37 ust. 1: „każdy kto znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej” nie zostało użyte w art. 67 regulującym prawo do zabezpieczenia społecznego. Ten ostatni przepis stanowi, że obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy. Na tej podstawie ustawa regulująca system ubezpieczenia społecznego osób spełniających określone warunki może obejmować swoim działaniem tylko obywateli polskich. Nie stoi na przeszkodzie wyłączeniu obywateli obcych państw z ubezpieczenia społecznego rolników art. 25 ustawy z dnia 25 czerwca 1997 r. o cudzoziemcach (Dz.U. Nr 114, poz. 739 ze zm.), który dopuszcza odmiennie uregulowanie praw cudzoziemców zarówno tą ustawą, jak i innymi ustawami.

Zapis w akcie notarialnym, na który wnioskodawca powołuje się w kasacji, jest jedynie informacją o ustawowym obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników. O istnieniu takiego obowiązku w konkretnym przypadku decydują przepisy ustawy, które zawierają wyłączenia z obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników także

w przypadku obywateli polskich, na przykład osób podlegających innemu ubezpieczeniu społecznemu.

Podniesione w kasacji zarzuty naruszenia prawa materialnego okazały się nieuzasadnione i z tych przyczyn Sąd Najwyższy na mocy art. 393¹² KPC oddalił kasację jako pozbawioną usprawiedliwionych podstaw.

=====